

ŠTEFÁNIKOVE KONEXIE A JEDNOTA ČS. ODBOJA

„Je to metóda, v ktorej bol Štefánik majstrom: buď zaraz okúzliť a získať, alebo zraziť.“

Lev Sychrava

OSOBNOSŤ, KTORÁ POLARIZOVAVALA

M. R. Štefánik bol veľmi silná osobnosť. Vedel si rýchlo získať ľudí nielen v parížskych salónoch, ale aj v Turkestane, na exotickom Tahiti či v Ekvádore. Bolo by však naivné podliehať predstave o nekonečne obľúbenom M. R. Štefánikovi. Patril medzi ľudí, ktorí nemohli byť nikomu ľahostajní. Buď vzbudil sympatie, alebo odpor. Akým spôsobom si získaval svojich priateľov? Ako ich využíval v prospech čs. odboja? Ako pôsobil na ľudí?

Louise Weissová píše Štefánikovi: „Zakaždým vo Vás objavím nové cnosti. Naposledy ste sa mi zdali najväčším z vojakov; dnes najväčším z básnikov. Mimochodom svojich priateľov mám rada iba kvôli ich nedostatkom. Našťastie Vám nechýbajú: autoritatívny, tichý, pohrdajúci svojím zdravím, málo dôverujúci ženskej lojalite, hrozný charakter. Predsa len dôverujte v moju hlbokú a skutočnú náklonnosť.“

Keď sa Štefánik vracal zo svojich pozorovaní v Turkestane, zastavil sa na chvíľu v Prahe. Slovák poverený francúzskou vládou vykonať vedeckú expedíciu vyvolal okamžite protichodné reakcie. Jedni ho obdivovali a uznávali jeho vedecké úspechy, iní zase pripomínali jeho chudobu zo študentských čias a tvrdili, že expedícia nedosiahla žiaden vedecký úspech.

Aj počas vojny sa našli medzi Štefánikovými známymi takí, ktorí ho veľmi nemali v láske. Podľa spomienok T. G. Masaryka mnohí francúzski vojaci žiarlili na jeho úspechy počas prvej svetovej vojny. Štefánikov priateľ Otakar Španiel si naňho spomína: „Písať o M. Š. ako o človeku? To prosto nejde! Bol to človek groteskný, bizarný, avanteur. Jeho hviezdárstvo bolo iba rúškom, zásterkou pre skutočnú činnosť...; V Paríži nepracoval, šiel z extrému do extrému; Šp. súdi podľa mnohých vyjadrení M. Š., že bol ochotný za peniaze slúžiť i Maďarsku.“ O pravdivosti jeho slov veľmi pochybujeme. Ako však vidno z jeho spomienok, Štefánik dokázal u ľudí vzbudiť obdiv a oddanosť, lež aj závišť, nenávisť a opovrhnutie.

ŠTEFÁNIKOVE KONEXIE A SPOR S JOSEFOM DÜRICHOM

Ľudia, ktorých si Štefánik získal, mu poskytli všetko, čo mohli. Často to neboli len finančné prostriedky, ale aj veľmi dôležité kontakty. Tie boli strategické v spore s J. Dürichom, s ktorým sa dostal do konfliktu počas ich spoločného pobytu v Rusku v rokoch 1916/17. Celý problém tkvel v tom, že Dürich sa usiloval riadiť čs. odboj viac proruský, kým Štefánik ostal verný prozápadnej Masarykovskej orientácii. Dürich mal podporu najmä ruského ministerstva zahraničných vecí, ktoré chcelo mať vplyv v budúcom Československu, kým Štefánik mal podporu vojenských predstaviteľov, ktorí chceli mať k dispozícii čo najskôr čs. vojsko. Po viacerých sporoch Štefánik vylúčil Düricha z ČSNR.

Štefánik ako poručík a letec z roku 1915.

Štefánik so svojimi priateľmi na prechádzke v okolí Paríža.

Jednoznačne kľúčovou postavou tu bol Maurice Janin, ktorý začal bez výhrad podporovať Štefánika. Nešlo však iba o spor Štefánik – Dürich. Išlo tu o stret dvoch skupín. Štefánik sa snažil zdiskreditovať aj Dürichových spolupracovníkov, s ktorými prišiel do Ruska. Beneš so Štefánikom mali výhrady voči Dürichovej politike ešte pred jeho odchodom z Francúzska do Ruska, o čom informovali aj Masaryka. Beneš tiež žiadal Düricha, aby so sebou nebral Ivana Stafla a V. Crkala. Keďže neposlúchol, Štefánik zapojil do hry svoje známosti s cieľom zdiskreditovať ich. M. Janin informoval svojich nadriadených vo Francúzsku o osobnom živote Stafla, ktorý v Rusku vzbudzuje rozhorčenie, i o tom, že generál Michail Alexejev, náčelník ruského vojenského štábu, si želá jeho odchod. Keďže bol Staff poručikom francúzskej cudzineckej légie, generál Joseph Joffre ho z Ruska odvolal.

Potom Janin písal ministrovi vojny do Francúzska, že po odchode Stafla prichádza na rad Louis Stern. Ten podporoval Düricha značnými finančnými čiastkami, ktoré podľa Štefánika pochádzali od prorakúskych židov. Janin viackrát informoval francúzskych vojenských predstaviteľov o Sternových nežiaducich aktivitách. Jeho priateľ generál Alexejev ho dal pod dohľad ruskej polície. Avšak na druhej strane Janina z Paríža inštruovali, aby bol pri Sternovi opatrný, keďže ten má v meste na Seine veľmi vplyvné známosti.

Ďalším v rade bol V. Crkal. Keďže Štefánik nedokázal dosiahnuť jeho odvolanie z Ruska, pokúsil sa ho aspoň zdiskreditovať. Píše Benešovi: „*Nemohol by sa Osuský postarať, aby Crkal dostal po nose v Amer. listoch? Potom príde rad na Düricha.*“ Potom nasledoval spolupracovník J. Düricha Václav Král. Štefánik informoval francúzske ministerstvo zahraničných vecí, že nie je členom Národnej rady a žiadal ich, aby ho sledovali počas jeho pobytu v Paríži.

Štefánik nakoniec spor s Dürichom „vyhral“ nielen vďaka svojim kontaktom. M. Janin si na rozpory spomína takto: „*Môžem si právom priznať, že som ho [Štefánika] účinne podporoval; nebyť mňa (to je názor Alexejeva a dôstojníkov zo Stavky), nebol by z toho vyviazol vzhľadom na nepriateľstvo, s ktorým sa stretol, ale ja som bol jediný, ktorý ho podopieral. Teraz sa už vec realizuje a vďaka dôvere, ktorú požívam u Alexejeva, a vďaka blahovôli Mikuláša II., ktorý ma nazýva „svojím priateľom“, snád sa s pomocou božou podarí.*“

Štefánik však nepoužíval iba takéto tvrdé spôsoby, aby zaistil jednotu a disciplínu, ktorá bola v čs. zahraničnom hnutí taká potrebná. Za svojich spolupracovníkov si vyberal ľudí, ktorí reprezentovali istú časť zahraničných krajanov. Napríklad Gustáv

Plaketa M. R. Štefánika z roku 1905, ktorú zhotovil O. Španiel.

Josef Dürich (1847 Borovice – 1927 Klášter Hradiště nad Jizerou) bol poslancom Ríšskej rady vo Viedni najskôr za Národnú (staročeskú) stranu a neskôr za Československou stranu agrárni. V roku 1915 emigroval do zahraničia s úmyslom podieľať sa na československom zahraničnom odboji vedenom T. G. Masarykom. Rok nato sa stal podpredsedom Československej národnej rady. Vylúčením z ČSNR a februárovou revolúciou roku 1917 sa dostal na okraj politického diania. Svoj pohľad na spory v čs. zahraničnom odboji ponúkol v roku 1921 v knihe *V českých službách. Vypsání mého pobytu za hranicemi 1915 – 1918.*

Košík mu slúžil ako prostredník pre udržanie si priazne amerických Slovákov a hlavne katolíkov, o ktorom napísal: „*Budím pre neho [Košíka] dôveru, lebo ním získavame celú katolícku stranu slovenskú, ktorá nemá lepšieho pracovníka. I on vykonal sériou prednášok kus dobrej práce medzi Slovákami. Avšak nestaviam na ňom bezpodmienečne. V podstate je on dobrý, ale klerikálnym ovzduším otrávený. Bude ešte hnevať, to však nič. Ak by sa stal nebezpečným – ľahko sa zlomí.*“

Takto charakterizoval činnosť Beneša a Štefánika, ktorá mala za cieľ zjednotiť československý odboj, český historik Antonín Klimek: „*Títo dvaja dokázali čosi, na čo Masaryk a obzvlášť Dürich nemali bunky (ani žalúdok) – a čo vlastne Masaryk, aby zostal „tatičkom“, verejne ťažko mohol robiť. Rukou železnou a metódami diktátorskými zjednotil a zdisciplinoval zahraničný odboj (hlavne v západnej Európe), pričom sa nebáli a neostýchali postupovať tvrdo, drsne: útočiť na protivníkov až do ich škandalizácie (veď tí nepostupovali inak!), vylučovať z hnutia... To síce môžeme často z obecného etického hľadiska zatracovať, lenže práve to bolo nutné, aby odboj mal jednotnú líniu a tým akcieschopnosť, aby sa susedské spolky krajanov, oslabované žabomyšmi vojnami a „zanepřázdněné“ podenkovými starostami o sokolské cvičenia, ochotnícke predstavenia, súťaže v biliarde, pretvorili v súčasť efektívnej politickej organizácie. Niet ostatne divu, že dlhý čas – v mnohých prípadoch do konca vojny – podľa svedectva L. Sychravu „v kolónii (krajanскеj) N. R. (Národní rada), Beneš a Štefánik boli predmetom najhoršieho ohovárania a nenávisťi.“*“

Izba, v ktorej Štefánik prijímal návštevy.